

Prechádzka Národným parkom Malá Fatra

Keď prichádzame údolím Váhu k Žiline, vynorí sa pred nami ako hradba hrebeň Malej Fatry, najzápadnejšie položené vysokého pohoria Západných Karpát, s obľými aj skalnatými vrcholmi

Malá Fatra je domovom množstva ojedinele sa vyskytujúcich druhov vtákov

Hrebeň Malej Fatry

a majestátnym Rozsutcom. Pred 25 rokmi bola krivánska časť Malej Fatry vyhlásená nariadením vlády Slovenskej socialistickej republiky zo dňa 18. januára 1988 za Národný park Malá Fatra, ktorý vznikol po úprave hraníc z Chránenej krajiny oblasti Malá Fatra. Jeho neoddeliteľnou súčasťou je ochranné pásmo, ktoré národný park obklopuje zo všetkých strán. Výmera samotného národného parku je 22 630 ha a ochranného pásma 23 262 ha. Plochy s najcennejšími prírodnými hodnotami sú chránené v 14 národných prírodných rezerváciách (NPR), 9 prírodných rezerváciách (PR), 5 prírodných pamiatkach a v 1 chránenom areáli. Eviduje sa tu okolo 1 100 druhov vyšších a 1 100 druhov nižších rastlín, 57 druhov cicavcov, 120 druhov vtákov, 15 druhov obojživelníkov a plazov a okolo 3 000 druhov bezstavovcov.

Vďaka výskytu 7 druhov rastlín, 19 druhov živočíchov a 27 biotopov európskeho významu bol národný park prijatý európskou komisiou do medzinárodnej sústavy chránených území NATURA 2000 ako Územie európskeho významu Malá Fatra. Zároveň patrí do Chráneného vtáčieho územia Malá Fatra, ktoré chráni 26 druhov vtákov, vrátane orla skalného a chriašťaľa poľného. Súčasťou NATURA 2000 sú aj územia európskeho významu Varínka, Zázrivské lazy, Šíp, Uhoľníky a Strečnianske meandre Váhu, nachádzajúce sa v ochrannom pásmo.

Strečniansky prielom

Hlavný hrebeň pohoria Malá Fatra má smer od juhozápadu na severovýchod. Jeho dve časti, Lúčanskú a Krivánsku, oddeľuje údolie Váhu – Strečniansky prielom. Vstup do prielomu od Žiliny chránili kedysi hrady Strečno a Starý hrad, dnes sú to zrúcaniny. Rieka vytvára meandre – Domašínsky meander a Krivé – ako spomienku na dávne doby, keď sa tu Váh klúkal už v čase vzniku pohoria a postupne sa zarezával do dvíhajúceho sa hrebeňa Malej Fatry. Na sútoku Váhu a Hradského potoka sa nachádza najnižšie miesto národného parku – 350 m n. m. Strmé bralnaté svahy nad riekou Váh sú pokryté teplomilnými dubovými bučinami, sutinovými lipovo-javorovými lesmi a jedľovými bučinami. Chránené sú v NPR Starý hrad a Krivé. Tu rastú aj najsevernejšie sa vyskytujúce súvislé porasty duba zimného na Slovensku.

Turčianska časť národného parku

Dubové bučiny sú najnižším lesným stupňom národného parku. Po najvyšší bod Veľký Kriváň, ktorý má 1 709 m n. m. je to výškový rozdiel, ktorý umožnil vývoj všetkých následných lesných stupňov od dubových bučín, pokračujúc bukovými, jedľovo-bukovými a končiac smrekovými lesmi, nad ktorými je vyvinuté pásmo kosodreviny. Ukážky týchto lesných stupňov sú chránené v PR Hrádok a Hajasová – v doline Hoskora a v NPR Suchý, Kľačianska Magura a Šútovská dolina. Nahliadnuť do nich sa dá z turistických

Najvyššie položeným lesným stupňom je pásmo kosodreviny

chodníkov, vedúcich z Turčianskej kotliny. Južné svahy národného parku budujú granitoidné horniny, tvoriace bočné hrebene. Oddelujú ich doliny s potokmi, ktoré vznikajú v lavínových žľaboch pohoria. Pre južnú časť územia sú typické tzv. padavé vetry – studený severozápadný vietor sa po náraze na hlavný hrebeň prepadáva hlboko do dolín a ovplyvňuje klímu napriek južnej expozícii. V doline Studenec je jedna z lokalít európsky významného druhu vrchovky alpinskej s drobnými žltými kvetmi. Šútovskou dolinou sa dá prísť k 38 m vysokému Šútovskému vodopádu, ktorý je najvyšší v Malej Fatre. Turistický chodník ďalej vedie k Mojžišovým prameňom, vyvierajúcim priamo zo skalných štrbín. NPR Šútovská dolina tu chráni lesné spoločenstvá a zachovanú prirodzenú hornú hranicu lesa a pôvodné kosodrevinové porasty.

Národná prírodná rezervácia Starý hrad

Šútovský vodopád s výškou 38 metrov

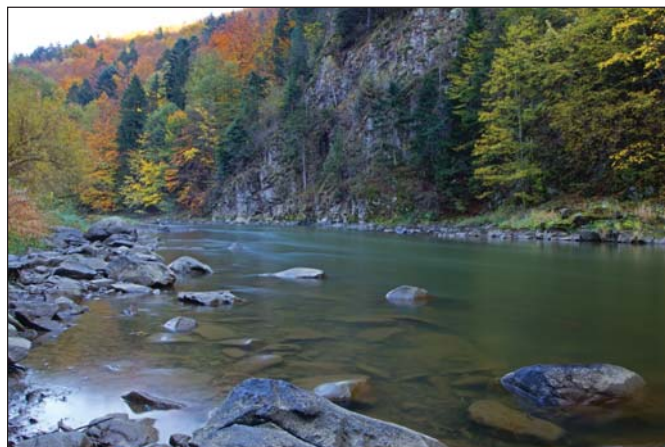
Oravská časť

Na východe oddeľuje Malú a Veľkú Fatru tzv. Kľačiansky meander, kde sa podobne ako v Strečianskom prielome zarezával Váh. Od vápencovej Veľkej Fatry oddeľil územia, ktoré dnes tvoria Prírodné pamiatky Šútovská epigenéza a Kľačiansky meander, vyhlásené na ochranu tohto významného geomorfologického javu. Od Kľačian sa tiahne

Naša najkrajšia orchidea – črievičník papučkový

hranica národného parku pozdĺž rieky Orava. Len na okamih sa pred nami vynorí majestátny Rozsutec. Dostaneme sa k nemu dolinou Bystrička, významnou lokalitou z hľadiska výskytu veľkých šeliem medveďa, vlka a rysa. Tu sú aj pralesom blízke porasty kyslomilných bučín v národnej PR Šramková a lavínové žľaby spod vrcholov Stohu a Osnice. V jednom z nich rastie vzácna a ohrozená škarda sibírska. Svahy okolo rieky Orava tvoria kyslé vyvreté horniny s ružovo kvitnúcou skalnicou wettsteinovou, ktorá je západokarpatským endemitom. Hranicu národného parku tvorí na severe Istebianska dolina s vrcholmi Lysica a Kečka, vápencovými bučiami a skalnými bralami. Výnimočný je tu bohatý výskyt tisu a našej najkrajšej orchidey – črievičníka papučkového. Pri pohľade od Párnice dominujú plochy horských pasienkov Strungy a ostrý vrchol Osnice. Na brehoch riečky Zázrivka hniezdia vodnáre a žije tu vydra riečna, tak ako aj v okolí ostatných potokov a riečok. Nad ňou sa na svahoch týčia vápencové bralá s reliktnými borovicovými lesmi, ktoré sú súčasťou Národnej prírodnej rezervácie Sokolec. Z údolia Zázrivky vedie odbočka do zázrivskej osady Biela s prvkami tradičného osídlenia a bohato kvitnúcimi orchideovými lúkami a prameniskami. Vedú z nej turistické chodníky na Medziholie a Rozsutec.

Svahy okolo rieky Orava

Severná časť národného parku

Rôzne typy vápencov a dolomitov tvoria v severnej časti územia skalné mestá, bralá, kaňony, ale aj oblé vrcholy a bočné hrebene, oddelené hlbokými údoliami. Tu sa nachádza samotné centrum národného parku – Vrátna dolina. Úzke údolie riečky Vrátnička, ktorá tu hučí a pení sa vo vodopádoch a obrích hrncoch, nazývame Tiesňavy. Rovnako

Klimatická inverzia je typická pre dolinu Obšivanka

sa nazýva NPR, tvorená komplexom brál a lesných spoločenstiev na vápencových hrebeňoch Boboty a Sokolie. Na jar tu rozkvitá európsky významný druh poniklec slovenský. Na výslných skalách sa miešajú teplomilné rastlinné spoločenstvá s vysokohorskými druhmi. V doline Obšivanka je najnižší výskyt kosodreviny na Slovensku (625 m.n. m.), spôsobený tzv. klimatickou inverziou. Pri nej ťažšie, studený vzduch zostáva hlboko v údoliach, kým nad ním sa udržiava vyhriaty teplý vzduch. Inverzia sa prejavuje aj v kaňonoch Horné, Dolné a Nové Diery a Tesná Rizňa, kde v hĺbke na dne nájdeme také subalpínske druhy, ako tučnica alpínska, iskerník alpínsky, všivec praslenatý a pod. Na výslných vrcholoch vápencových brál sa zachovali tzv. reliktné borovicové lesy ako pozostatok rozsiahlych borovicových lesov z teplého poľadového obdobia.

Tunajšiu flóru ozvlášťuje aj kamzičník rakúsky

Hlavný hrebeň

Za Tiesňavami sa pred nami ukáže centrálny hrebeň Malej Fatry. Keď naň vystúpime, ocitneme sa v inom svete. Východiskom na túry je Snilovské sedlo medzi Veľkým Kriváňom a masívom Chlebu. Aj keď je hlavný smer hrebeňa Malej Fatry zo severozápadu na juhovýchod, rôzne sa kľukatí a mení svetové strany. Horniny, ktoré ho tvoria, sa striedajú v rýchlych sledoch a vytvárajú pestrý reliéf. Od nich závisí hĺbka a chemizmus pôdy. Na hrebeň narážajúce, prevládajúce severozápadné vetry umožnili zachovanie subalpínskeho pásma v pomerne nízkej nadmorskej výške.

Malofatranský endemit jarabina Margittaiova

Práve vďaka týmto prírodným podmienkam môžeme okolo seba vidieť pestré a neustále sa meniace hole. Nápadné sú vysokobylinné spoločenstvá, tvorené žltými kamzičníkmi a tmavoružovou mačuchou cesnačkolistou alebo lány ružovo kvitnúceho hadinca väčšieho. Plytké pôdy na vápencoch osídľujú jedny z najcennejších biotopov – vápnomilné travinobylinné spoločenstvá, ktorých súčasťou je západokarpatský endemit a druh európskeho významu – klinček lesklý a ďalšie vysokohorské druhy rastlín. Rozdiel vo vegetácii je zrejmy, napríklad za sedlom pod Veľkým Kriváňom, kde prechádzame okolo kremencových skál s chudobnou vegetáciou,

Rozsutec tvoria odolné dolomity a vápence

tvorenou niekoľkými druhmi tráv a kričkami čučoriedok, brusníc, zaujímavé šuchy obojhlavnej, lišajníkov a machorastov. Kremencové skaly vystrieda vápencová skalka, ktorá je predzvesťou jedného z najfarebnejších vrcholov Krivánskej Fatry – Pekelníka. V trávniku a na skalách kvitnú ružové klinčeky, belasý ľan prútnatý, žlté púpavce, tmavomodro-fialové zvončeky. Hrebeň medzi Malým Kriváňom a Suchým pokrývajú druhovo bohaté kosodrevinové spoločenstvá, aké inde nie sú. Ich súčasťou je malofatranský endemit jarabina Margittaiova. Severné svahy Chlebu tvoria tzv. Chlebské kotly, kde sa nachádza aj drobné jazierko, nazývané Cirkové, ktorého ľadovcový pôvod je sporný. V okolí hrebeňa z Hromového na Steny sú rozsiahle trávnaté hole s rozkvitnutými ľaliami zlatohlavými, za povšimnutie stoja guľaté svetložlté hlávky cesnaku hadieho,

široké listy kýchavice bielej Lobelovej, modrokvitnúca prilbica tuhá moravská – západokarpatský endemit a druh európskeho významu. Náš pohľad priťahujú dva takmer rovnako vysoké, ale rozdielne vrcholy – obľú, hladký Stoh a rozoklaný, skalnatý a sutinový Rozsutec. Na rozdielnosti sa podpísali rôzne horniny, ktoré ich tvoria. Kým Stoh je budovaný krehkými slienitými vápencami, Rozsutec tvoria odolné triasové dolomity a vápence. Cestou na Rozsutec prechádzame cez Medziholie. Nemožno si nevšimnúť škrapové pole porastené borievkami, medzi ktorými je pestrofarebná záplava bežných, ale aj vzácných druhov rastlín, vrátane našich orchideí. Cestou na Rozsutec nás okrem krásnych výhľadov okolo chodníka môže zaujať sutina porastená astrou alpskou, gypsomilkou plazivou a tmavožltým bôľhojom lekárskeho alpským.

Arktická tundra

Ranný výhľad spod Chleba

Chleb, Kriváň, Malý Fatranský Kriváň a Rozsutec sú vrcholy, kde sa zachovali subalpínske spoločenstvá ako pamiatka na doby medziľadové a ľadové. Nachádzajú sa tu rastliny arktickej tundry, ako plazivé kričky glaciálnych reliktov (pozostatok ľadových dôb), vrba sieťkovaná, dryádka osemplienková s veľkými bielymi kvetmi a drobnými kožovitými listami, ďalšie plazivé vrby – alpská a tupolistá. Tieto netypické vrby sa prezradia svojimi drobnými jahňadami. Na skalných terasách tvoria kompaktné vankúše ostrica pevná a lomikameň sivý. Vysokohorské kozince a sekernica tmavá spestrujú tieto plochy červenými, žltobielymi a bledofialovými kvetmi.

K rastlinám arktickej tundry patrí aj plazivá vrba alpská

Ochranné pásmo

Bolo vytvorené ako nárazníkové pásmo pre národný park a nachádzajú sa tu tiež nemalé prírodné hodnoty. Južné predhorie Krivánskej Fatry tvorí severná časť Turčianskej kotliny. V ľadových dobách, eróziou svahov bez vegetácie a ukladaním náplav potokov na nepriepustnom podloží vznikli delúviá, prolúviá a alúviá, ktoré zadržovali vodu a umožnili vznik rašelinísk s výskytom mäsožravých rastlín – rosička anglická, rosička okrúhlostá a tučnica obyčajná s ďalšími vzácnymi chránenými druhmi. Dnes chránime ich zvyšky, zachované v kultúrnej a človekom zmenenej krajine.

Súčasťou ochranného pásma je aj skalnatý Šíp. Krásny je na jar, keď kvitnú koberce ponikleca slovenského a po jeho odkvitnutí prvosienky holé a horce Clusiove. Na vrchol sa dostaneme cez bukové a javorovo-bukové lesy s bohatým bylinným podrastom. Pod Šípom sa nachádza jedna z najhodnotnejších prírodných rezervácií PR Močiar. Tu sú chránené vývery minerálnych vôd s tvorbou plochých travertínových útvarov, jedinečnou slanomilnou vegetáciou a výskytom vzácných bezstavovcov. Významný je výskyt kriticky ohrozeného druhu rastliny marica pilkatá.

Horec Clusiov na strážach Malej Fatry

Jedno z najkrajších území ochranného pásma Malej Fatry je Zázrivá, ohraničená hrebeňom Oravskej Magury, a jej široko roztrúsené osady. Celé územie je tvorené bohatou mozaikou lúk, pasienkov, pramenísk a rašelinísk

Skalnatý Šíp je súčasťou ochranného pásma

s prirodzeným druhovým zložením a výskytom chránených druhov rastlín, na ne viazaných. Prírodná pamiatka Bôrická mláka je rašelinisko s izolovaným výskytom kľukvy močiarnej, nátržnice močiarnej a vachty trojlístej. Mozaiku dopĺňujú lesné komplexy kysuckých bradiel Kozinec a Havranský vrch. Na hrebeni Oravskej Magury spadajú pod ochranu prirodzené smrečiny v PR Paráč a NPR Minčol.

Aj napriek prudkému a často neusmernenému rozvoju, sa zachovali v Terchovej a okolí, vrátane údolia Struhárňanky a Hornej Tižiny, hodnotné lúky a mokrade s vysokou diverzitou druhov a zákutia, kde sa človek cíti súčasťou prírody. Lúky v okolí Belej a Dolnej Tižiny s výskytom množstva orchideí, ako vemenník dvojlistý, vstavačovec Fuchsov, päťprstnica obyčajná, patria k najcennejším v severnej časti ochranného pásma Národného parku Malá Fatra.

Správa Národného parku Malá Fatra

O ochranu Národného parku Malá Fatra a jeho ochranného pásma sa stará malá skupina pracovníkov Správy Národného parku Malá Fatra so sídlom vo Varíne. Odborní pracovníci a strážcovia sledujú aktivity na jeho území a snažia sa ich usmerňovať buď priamo v teréne alebo prostredníctvom stanovísk k rôznym zámerom. Súčasťou ich práce sú výskumné a prieskumné úlohy, ale aj kosenie najcennejších plôch. Pracovníci školy ochrany prírody sa množstvom aktivít snažia verejnosti vysvetliť zmysel ochrany prírody, ktorej súčasťou je aj človek.

RNDr. Anna Dobošová, Správa Národného parku Malá Fatra
Foto: Michal Kalaš, Anna Dobošová